

Сікора Я. Б. Особистісний компонент у структурі професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики / Я. Б. Сікора // Проблема духовності сучасної молоді: реалії та перспективи : матеріали Міжрегіональної науково-практичної конференції молодих дослідників, 8 листопада 2007 р. – Житомир : Вид-во ПП Сахневич, 2007. – С. 112–115.

УДК 378.000

Ярослава Сікора,

аспірантка кафедри педагогіки

(Житомирський державний

університет імені Івана Франка)

Особистісний компонент у структурі професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики

Проблема гуманізації людських стосунків була актуальною в усі віки і для всіх народів. Її торкалися у своїх працях педагоги, філософи, науковці як минулого, так і сьогодення.

Забезпечення гуманного навчання, виховання спілкування є основним завданням, що постає нині перед учасниками навчально-виховного процесу в закладах освіти. До основних факторів, що визначають мету та завдання сучасної освіти, належать:

- у суспільстві формується нова концепція ставлення до людини; у педагогічній науці та практиці виник новий напрямок – педагогіка ненасильства;
- збільшується рефлексивність людини;
- все частіше робиться акцент на переважному розвитку інтелектуальних якостей людини;
- відбувається збагачення системи цінностей сучасної людини.

Це в свою чергу зумовлює розв'язання проблеми підготовки вчителя, який постійно дбає про свій особистісний та професійний розвиток.

У Концепції 12-річної освіти зазначається, що роль вчителя полягає не тільки в тому, щоб забезпечити трансляцію знань, але і бути людиною культури і вселюдських цінностей.

Потреба країни у вчителів, здатних зайняти особистісно-гуманну позицію по відношенню до вихованців і до себе, ще більше актуалізує проблему підвищення професійної компетентності вчителя, і особливо її особистісної складової.

Метою статті є розглянути особистісний компонент професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики та шляхи його формування.

Більшість науковців, описуючи модель спеціаліста, виділяють дві головні складові: професійні знання та особистісні якості. Наприклад, займаючись питанням моделювання підготовки і професійної діяльності спеціалістів, Г.В. Суходольський вказує, що для професіографічних моделей особистості характерний вибір базових властивостей «від професії», що базується на системі вимог, що пред'являються спеціалісту, якими повинен володіти представник визначеної професії. Вибір базових властивостей в персонологічних моделях робиться «від особистості» та базується на уявленні про багатofакторну структуру особистості [7:17-18].

Значний внесок в теорію і практику формування моделі спеціаліста внесла О.Є. Смірнова. За основу моделі спеціаліста вона взяла модель його діяльності, виділивши для опису діяльності спеціаліста базові характеристики, серед яких якості (індивідуально-топологічні параметри) особистості, що забезпечують успішність дій в обраній галузі, ціннісні орієнтації та установки [6:27].

Аналіз наукової літератури з дослідження особистісної складової моделі спеціаліста свідчить про існування суттєвих відмінностей щодо її змісту. Проте науковці виділяють особистісні якості, якими повинен володіти випускник ВНЗ, незалежно від фаху: відповідальність перед справою та людьми, добropорядність, соціопривабливість, єдність слова та діла (О. Мельничук, А. Яковлева); фізичне, психічне та моральне здоров'я, освіченість, загальнокультурну грамотність (Г.Б. Скок); креативність, контактність,

самоконтроль (Е.Ф. Зеєр) [3:23].

Професійно важливі якості особистості, на думку М.І. Лук'янової, виступають в ролі тих внутрішніх умов, «проходячи» через які зовнішні характеристики та вимоги діяльності перетворюються в компетентність вчителя [2:58].

Проаналізувавши у ході дослідження над даною проблемою різні підходи до визначення поняття професійна компетентність вчителя [5], ми дійшли висновку, що професійна компетентність вчителя інформатики – це система знань та вмінь, оволодіння якими дозволить розв'язувати типові професійні задачі, а також проблеми, що виникають в реальних ситуаціях його педагогічної діяльності як вчителя-предметника, здатність вчителя до професійного та особистісного зростання.

В структурі професійної компетентності вчителя інформатики виділили мотиваційно-ціннісний, змістовний, діяльнісний, особистісний та дослідницько-рефлексивний компоненти.

Істотне значення для продуктивної професійної діяльності вчителя інформатики має *особистісна складова* професійної компетентності. Так А.А. Деркач і Н.В. Кузьміна, визначаючи професійно важливі якості особистості як "прояв психологічних особливостей особистості, необхідних для засвоєння спеціальних знань, здібностей і навичок, а також для досягнення суспільно прийнятної ефективності в професійній праці", вважають, що такі якості містять у собі "інтелектуальні (мислення), моральні (поведінка), емоційні (почуття), вольові (здатність до самоврядування), організаторські (механізм діяльності)".

При цьому особливе значення для здійснення професійної діяльності має не стільки рівень вираження цих окремих важливих властивостей особистості, скільки їх тісні й позитивні взаємозв'язки, завдяки яким виникає процес їх взаємопосилення. У результаті цих взаємозв'язків у педагога, як відзначав І.Д. Пехлецький, формуються такі компоненти індивідуального стилю викладання, як комунікативний і організаторський. Без вироблення такого

індивідуального стилю викладання просто неможливо вирішити ряд педагогічних завдань [8].

Критеріальними показниками сформованості особистісної складової професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики є: організаторські якості (механізм діяльності), гнучкість мислення і поведінки, емпатійність, педагогічний такт.

Педагогічна діяльність характеризується динамізмом, варіативністю, що потребує від учителя усвідомлення своєї ролі в цьому процесі, прояву творчості з врахуванням ситуації, здатності адекватно реагувати на зміни, що відбуваються та здатності до самореалізації себе в проблемних ситуаціях.

Гнучкість мислення та поведінки передбачає самостійне перенесення раніше засвоєних знань, умінь, способів діяльності у нові ситуації, бачення проблеми, що виникає, з різних рольових позицій, комбінування раніше відомих способів у новий. Велике значення мають розумова мобільність, здібність включати у нові взаємозв'язки вже відомий зміст, використовувати можливість вибору при розв'язанні проблем як в професійній діяльності, так і в повсякденному житті [2:60].

Наступний критеріальний показник – емпатійність – постиження емоційного стану, проникнення – відчуття переживань іншої людини [4:463]. В контексті міжособистісної взаємодії та сприйняття мова йде про уміння поставити себе на місце учня, поглянути на подію з його позиції, емоційно відгукнутись на його проблеми.

Здатність до міжособового спілкування, ведення діалогу, переговорів; наявність педагогічного такту, що визначає стиль поведінки учителя, спричиняє упевненість учнів у доброзичливості вчителя, його чуйності, доброти, толерантності. Відчуття учителем учня, усвідомлення своєї ролі у педагогічному процесі і мети своїх виховних дій зумовлює педагогічний такт, сутність якого полягає у творчому вмінні обирати в кожному конкретному випадку таку лінію поведінки, такий підхід (з допомогою слова, вчинків, погляду, тону, жестів, міміки тощо), які оберігають честь і гідність учнівського

колективу, кожного учня, не принижуючи і не возвеличуючи його честі та гідності. Обов'язкова передумова педагогічного такту – знання індивідуальних особливостей психічного стану, настрою і переживань учнів. Один і той же засіб виховного впливу може дати різні результати, залежно щодо кого, коли, за яких умов і як його застосовують. У цій справі немає стандартних рецептів. Педагогічний такт, за словами В.Сухомлинського, передбачає здатність учителя поставити себе на місце учня, бачити себе в учневі та учня в собі.

Професійна компетентність вчителя інформатики забезпечується сформованістю її вказаних компонентів. Становлення кожного компоненту пов'язане з формуванням його характеристик і властивостей як частини цілісної системи. Особистісний компонент є системоутворюючим елементом у структурі професійної компетентності, тому його формування є важливою умовою формування та підвищення професійної компетентності вчителя.

Список використаної літератури

1. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України, 2002. – №2. – С. 3-22.
2. Лукьянова М.И. Психолого-педагогическая компетентность учителя // Педагогика, 2001 – №10 – С.56-61.
3. Пищулин В.Г. Модель выпускника университета // Педагогика, 2002. – №9. – С.22-27.
4. Психология: Словарь / Под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. 2-е изд., испр. и доп. – М., 1990. – 568 с.
5. Сікора Я.Б. Професійна компетентність вчителя інформатики як об'єкт педагогічного аналізу // Модернізація вищої освіти у контексті євроінтеграційних процесів: Збірник наукових праць учасників Всеукраїнського методологічного семінару з міжнародною участю. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 332 с.– С. 200 – 207.
6. Смирнова Е.Э. Пути формирования модели специалиста с высшим образованием. - Л.: ЛГУ, 1977. – 140 с.
7. Суходольский Г.В. Структурно-алгоритмический анализ и синтез

деяльності. - Л.: ЛГУ, 1976. – 120 с.

8. Цимбал С.В., Вознюк О.В., Кубіцький С.О. Синергетичний та акмеологічний аспекти формування професійної компетентності студентів // Науково-методичний збірник "Нові технології навчання". – 21 березня 2007 р.
<http://www.agronmc.com.ua/nmcprop/novteh39.html>.